

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Districtskantoor Sluis Terneuzen

Fase:	Realisatie
Looptijd:	Sloop districtskantoor in 2017, oplevering jeugdkliniek 2019, realisatie nieuwe sluis gereed in 2022
Opdrachtnemer:	New Horizon
Contactpersoon RWS:	Waldo Broeksma/ Conny Buijs

Factsheet versie: 10 januari 2019

Projectbeschrijving

Het voormalig districtskantoor van Rijkswaterstaat moest plaats maken voor de Nieuwe Sluis Terneuzen (NST). Het gebouw stond er sinds 2000 en was destijds als icoon voor duurzaam bouwen opgezet.

In plaats van direct slopen, is het pand eerst ontmanteld en kregen de materialen een nieuwe bestemming: de nieuw te (ver)bouwen kinderen jeugdkliniek Ithaka van Emergis in Kloetinge. Bij het ontwerp van de kliniek is rekening gehouden met de vrijkomende materialen, zoals de balken en gevelbekleding. Het gebouw is zodanig gesloopt dat vrijkomende materialen hergebruikt konden worden.

Kernvragen

- Hoe ga je om met sloop en vrijkomende materialen vanuit circulaire oogpunt?
- Wat moet je contractueel organiseren voor sloop en hergebruik vrijkomende materialen?
- Welke belemmeringen en risico's zijn er?

Aanpak & resultaat

De kern van een circulaire economie is het slim gebruiken van grondstoffen, producten en goederen, zodat ze zo lang mogelijk met behoud van waarde worden gebruikt. De vrijkomende materialen en grondstoffen van het districtskantoor zijn zoveel mogelijk gebruikt voor

de nieuwe kliniek. Voor de bouw van de nieuwe kliniek van Emergis konden zo'n 30-40% van de geoogste materialen gebruikt worden. In de nieuwbouw vertegenwoordigt dit 25-30% van alle materialen. Voor het deel dat 'nieuw' is gekocht, zijn eveneens zoveel mogelijk circulaire en biobased materialen toegepast. De gevelbekleding en gevelramen zijn een-op-een hergebruikt in het nieuwe gebouw. Ook wordt een materialenpaspoort opgesteld van de herbruikbare materialen.

Bij de aanpak is gekozen voor een projectteam waarin gezamenlijk verantwoordelijkheid is genomen en verdeeld tussen de financierder, Emergis en architect.

Er is gekozen voor het inschakelen van een sociale werkplaats om de vrijkomende materialen te behandelen en geschikt te maken voor hergebruik.

Belangrijkste lessen

- Inventariseer welke materialen vrijkomen en kunnen worden hergebruikt; **het beschikbaar secundair materiaal bepaalt het ontwerp, niet andersom;**
- Maak afspraken over de **tijdelijke opslag en beheer** van de geoogste materialen;
- Laat het materiaal dat niet hergebruikt wordt vervallen aan de aannemer met een **contractuele prikkel** deze te hergebruiken.

Inzichten

- **Herinzetten restant materialen.** Laat materialen die door de ontwikkelaar van de nieuwbouw niet hergebruikt worden vervallen aan de aannemer, met een contractuele prikkel deze hoogwaardig her te gebruiken.
- **Inventariseer vrijkomende materialen binnen en buiten het project.** Samen met de architect is geïnventariseerd welke vrijkomende materialen in aanmerking kwamen voor hergebruik. Deze lijst is meegenomen in de overeenkomst met de aannemer. Er is ook onderzocht of materialen uit andere projecten beschikbaar waren.
- **Afspraken over het tijdelijke materialenbeheer.** Besef dat er tijd zit tussen vrijkomen en hergebruik van materialen. Leg vast welke keuzes worden gemaakt omtrent opslag, beheer en gebruik. Wie is verantwoordelijk voor opslag? Waar worden materialen opgeslagen? Worden materialen verkocht na sloop of bijvoorbeeld weggeven bij kosteloos slopen? Wie verzorgt de aanbesteding? Wie draagt de risico's van degradatie van materialen, brand of diefstal?
- **Anders aanbesteden.** Aanbestedingsregels zijn scherp. Hoe krijg je circulariteit in het proces wanneer er weinig gekwalificeerde marktpartijen zijn? In dit project werken specialistische aannemers voor een overall projectbureau. Dat bureau organiseert de afstemming, wat normaal de hoofdaannemer doet. Hierdoor kon de specialistische kennis van verschillende aannemers voor dit project worden benut.
- **Samenwerking aannemer.** Betrek de aannemer vroeg in het proces en borg een goede samenwerking door de aannemer deel te laten nemen in het projectteam.
- **Circulariteit vraagt een andere aanpak.** Circulair materiaalgebruik leidt tot andere risico's die wij niet gewend zijn en daardoor hogere kosten. In dit geval hebben diverse partijen financieel bijgedragen aan het ontmantelen. Bij een goed circulair gebouwd gebouw kunnen de kosten neutraal zijn. De arbeidskosten liggen hoger, maar de materialen leveren meer waarde op dan wanneer ze afgevoerd worden.
- **Het ontwerpproces verandert.** Materiaalkeuzes volgen niet meer uit het ontwerp: materiaal dat beschikbaar is, wordt bepalend.
- **Circulariteit vergt creativiteit.** Oudere materialen of onderdelen voldoen niet altijd aan de vigerende wet- en regelgeving. Zoek dan bijvoorbeeld naar andere toepassingen of beroep je op de gelijkwaardigheidsbepaling. Gelijkwaardigheidsbepaling komt uit het bouwbesluit. Als je goede argumenten hebt om af te wijken van de norm, is dat onder omstandigheden toegestaan.
- **Restwaarde waarderen.** Het waarderen van restwaarde van materialen is een voorwaarde voor een circulaire economie.

- **Maak foto's.** De foto's die tijdens de bouw van het districtskantoor werden gemaakt, bleken nuttig bij de demontage.
- **Anticipeer op prijsstijgingen.** Neem toekomstige prijsstijgingen voor milieubelasting nu al mee in de raming. Hiermee kom je tot een eerlijkere vergelijking van de toekomstige kosten.
- **Installatiebranche biedt kansen.** De installatiebranche leent zich goed voor circulaire toepassingen. Installaties kunnen gemakkelijk modulair en demontabel worden gerealiseerd, hebben een relatief korte levensduur en zijn als dienst in te zetten.
- **Hergebruikt hout vergelijkbaar met FSC.** Hergebruikt hout kan binnen de groenregeling geaccepteerd worden als vergelijkbaar met FSC. Voorwaarde is dat het materiaal en de herkomst goed is gedocumenteerd en het een-op-een wordt hergebruikt.

Succesfactoren

- **Draagvlak management.** Hierdoor was er ruimte om te experimenteren en leren. Ook werden medewerkers van bovenaf gestimuleerd om CE te implementeren.
- **Enthousiasme van medewerkers om met het thema CE aan de slag te gaan.** Het is een nog onbekend traject dat niet vanzelf goed gaat.
- **Gemeenschappelijk belang.** Verantwoordelijkheden werden gedeeld en er was een drive om bij te dragen aan het maatschappelijk belang.
- **Nauwe samenwerking** tussen alle betrokken partijen en duidelijkheid over taak/rolverdeling.
- **Tijdsdruk.** Hierdoor werd niet te lang stilgestaan bij belemmeringen en risico's. Doel behalen was belangrijker.
- **Procesregisseur.** Het inzetten van een procesregisseur, die gedurende het hele project CE stimuleert en borgt, heeft goed gewerkt.

Aanvullende informatie

- *Rapport 'Leren van een uniek project. Circulair bouwen van districtskantoor in Terneuzen naar kinder- en jeugdcliniek in Kloetinge'* (Provincie Zeeland, november 2017)

Wil je ook aan de slag met circulariteit in jouw project of werk?

Neem dan contact met het Impulsprogramma Circulaire Economie van Rijkswaterstaat via circulair@rws.nl of kijk op www.afvalcirculair.nl/rwscirculair voor de laatste inzichten en publicaties.